Commissie Bos, Subcommissie III (Onderwijs)
NA Commissie Herziening Grondwet 1914-1916, inv.nr. 4.

Notulen der 10de Vergadering van Subcommissie III, gehouden op Dinsdag 13 Juli 1915, des avonds te 8 uur, in het gebouw der Tweede Kamer.
Voorzitter: de Heer De Savornin Lohman.
Aanwezig met den Voorzitter de Heeren: Van Wijnbergen, Tydeman en Ter Laan, benevens de Secretaris De Jonge.

De Voorzitter deelt mede, dat de Heer Roodhuyzen wegens ongesteldheid <gewijzigd in: wegens redenen van gezondheid> verhinderd is de vergadering bij te wonen.

Van de 9e Vergadering, welke de Heer Tydeman niet heeft kunnen bijwonen, zijn geene notulen gehouden, vermits toen uitsluitend de tekst der artikelen, behoorende bij het eerste rapport der Subcommissie, is herzien, in verband met de opmerkingen in de Staatscommissie dienaangaande gemaakt.
Ook thans zijn nog enkele wijzigingen in die artikelen aan te brengen, maar aangezien de tekst daarvan door de in pleno genomen besluiten reeds vaststaat, is de Voorzitter van oordeel, dat dit niet meer aan de orde behoeft te worden gesteld.
Daarentegen heeft het voorstel der Subcommissie omtrent het bewaarschoolonderwijs, in verband met de afwijkende voorstellen van de Heeren Tydeman en Ter Laan, in de Staatscommissie aanleiding gegeven tot uitgebreide beschouwingen. De leden der Staatscommissie zijn in de gelegenheid gesteld eventueele voorstellen hunnerzijds bij de Subcommissie in te dienen, doch de Secretaris heeft er geene ontvangen.
Daarop heeft de Voorzitter zelf een nieuw voorstel geformuleerd, hetgeen ter vergemakkelijking van de discussie thans in getypte exemplaren aan de leden is rondgedeeld, en waarin de Voorzitter getracht heeft aan de wenschen, die in de Staatscommissie werden geuit, zooveel mogelijk tegemoet te komen.
Dienovereenkomstig gaat thans het openbare bewaarschoolonderwijs voorop, en is aan de bijzondere bewaarscholen eene aanspraak op subsidie gegeven.
De Heer Tydeman is van oordeel, dat in pleno geen besluiten zijn genomen, doch slechts personeele opinies zijn geuit. Hij acht het dan ook moeilijk om thans eene beslissing te nemen, vooral, nu het stuk van den Voorzitter eerst zooeven is rondgedeeld.
Spreker heeft uit de notulen der Staatscommissie tevergeefs getracht het gevoelen van den Heer Bos af te leiden, en was in de verwachting, dat de Heer Bos bij de Subcommissie een voorstel zou hebben ingediend.
De Voorzitter wijst er den Heer Tydeman op, dat er wel degelijk in zake het bewaarschoolonderwijs in pleno besluiten zijn genomen; zoo is bijv. in de 14de vergadering besloten, dat er geen dwang aan de gemeenten zou worden opgelegd om openbare bewaarscholen te stichten.
Spreker heeft niet eerder met zijn voorstel kunnen komen, daar hij immers tot den vorigen dag moest afwachten, of er wellicht voorstellen van leden der Staatscommissie zouden worden ingediend. Overigens behelst zijn voorstel geen wezenlijke verandering, maar komt het tegemoet aan de wenschen van den Heer Tydeman door het openbare bewaarschoolonderwijs voorop te plaatsen.
De Heer Tydeman kan zich over het stuk van den Voorzitter thans, zonder het bestudeerd te hebben, niet uitlaten. Deze vergadering leent zich ook niet goed tot bespreking, nu de Heer Roodhuyzen niet tegenwoordig kan zijn. Voorts herhaalt

spreker hetgeen door hem reeds met een enkel woord in pleno is gezegd, dat de Voorzitter geen recht had hem zijne afwezigheid uit de Subcommissie te verwijten, daar hij aanwezig was toen het bewaarschoolonderwijs aan de orde was.
Spreker meent zich volledig van zijne taak als lid der Subcommissie te hebben gekweten, daar hij zelfs een tegen-voorstel tegen dat der Subcommissie bij het plenum heeft ingediend.
De Voorzitter merkt op, dat hij thans onverplicht een voorstel aan de leden heeft doen ronddeelen; dit is door hem slechts gedaan voor het gemak van de Heeren.
Spreker zal het nu intrekken en het straks, als het zijne beurt van spreken is, alsnog indienen, waartegen men niets kan aanvoeren. Hij verlangt thans te vernemen wat de leden hebben te zeggen, in verband met de taak der Subcommissie, die hierin bestaat, dat de opmerkingen in pleno over het voorstel der Subcommissie gemaakt, behooren te worden onderzocht.
De Heer Tydeman heeft geen bezwaar om te vergaderen, mits niet ter bespreking van een hem onbekend stuk.
De Voorzitter vraagt, welke opmerkingen de Heer Ter Laan heeft te maken.
De Heer Ter Laan zegt, dat het oorspronkelijke voorstel van den Voorzitter, zooals het door de Subcommissie met 3 tegen 2 stemmen is aangenomen, uitging van de stelling, dat het bijzonder bewaarschoolonderwijs regel, het openbare aanvullend zou zijn. Hiertegenover stelde spreker zijn voorstel, nl. dat het openbaar bewaarschoolonderwijs verplicht zou zijn, en daarnaast vrijheid voor de bijzondere vereenigingen om eigen scholen op te richten.
De Heer Tydeman diende een voorstel in, dat daartusschen het midden hield. Nu is in pleno het pleit door spreker en den Heer Tydeman verloren.
Spreker kon niet ter vergadering zijn, maar heeft uit de notulen gelezen, dat de meeste sprekers meer voor het voorstel van de Subcommissie gevoelden. Intusschen heeft de Heer Tydeman gelijk, dat het plenum geen duidelijke beslissing naar voren bracht.
Zelf wenscht spreker thans geen voorstel tot wijziging te doen. Komt het stuk van den Voorzitter in stemming, dan zal spreker, al erkent hij, dat het eene verbetering is in vergelijking met het voorstel der Subcommissie, tegenstemmen.
De Heer Tydeman, naar zijn gevoelen gevraagd, zegt, dat hij in beginsel tegenover het voorstel der Subcommissie staat, en dat, waar hij een tegen-voorstel indiende, hij zich niet geroepen acht het voorstel der Subcommissie te corrigeeren.
Spreker had thans verwacht een voorstel van den Heer Bos. Andere leden in pleno maakten opmerkingen, die meer neigen naar het voorstel der Subcommissie, behalve de Heer Ketelaar, die het met spreker eens was. In het midden staat de Heer Bos, die nu evenwel zijne denkbeelden niet heeft geformuleerd, zoodat spreker niets heeft te zeggen.
De Heer Van Wijnbergen, eveneens naar zijne meening gevraagd, verklaart te kunnen medegaan met het thans ingediende voorstel van den Voorzitter.
De Voorzitter wenscht dan eerst de notulen der Staatscommissie te lezen. De opmerking van den Heer De Meester omtrent den omvang van het bewaarschoolonderwijs <gewijzigd in: omtrent de gemeentelijke bijdrage ten behoeve van het particulier bewaarschoolonderwijs> komt thans te vervallen door sprekers voorstel, zooals hij het thans wenscht in te dienen. In dat Voorstel heeft spreker er naar gestreefd te voldoen aan de wenschen van den Heer Bos, waar deze 1. wilde tegemoetkomen in de richting van het voorstel van den Heer Tydeman; vandaar, dat spreker het openbare bewaarschoolonderwijs voorop stelde, 2. aan de bijzondere school aanspraak wilde geven op subsidie, 3. het element van de pépinière voor de lagere school verwijderen, 4. beroep mogelijk maken op den Onderwijsraad. De 5e

wensch, nl. instelling van het ambt van inspectrice van het bewaarschoolonderwijs, behoort thuis bij de opleiding, dus bij Subcommissie IV.
Op deze rede heeft spreker zijn wijzigingsvoorstel gebaseerd.
De Heer Tydeman is van oordeel, dat de rede van den Heer Bos vol tegenstrijdigheden is.
De Voorzitter wijst dan nog nader aan, dat hij de artikelen verplaatst heeft, zoodat thans het openbare bewaarschoolonderwijs voorop gaat; hierbij zijn alleen de noodzakelijke redactie-wijzigingen aangebracht, anders niet; en de laatste twee leden van art. 2 zijn eveneens overgebracht naar art. 1.
Wat art. 2 betreft heeft spreker thans een onderscheid gemaakt tusschen gemeenten waar openbare bewaarscholen en waar er geen bestaan (art. 3). Dan volgt de berekening met beroep op Gedeputeerde Staten door de belanghebbende besturen; daar het geschil hier alleen over het al dan niet juiste der berekening kan loopen, behoort dit geschil niet bij den Onderwijsraad te worden gebracht.
Art. 3 betreft de regeling, als er in eene gemeente geene openbare bewaarschool bestaat. Hier is nu gegeven de aanspraak op subsidie, waaromtrent wordt voorgesteld, dat zij zal zijn naar gelijken maatstaf tusschen de verschillende bijzondere scholen, doch de hoegrootheid kon niet worden aangegeven, daar geene vergelijking mogelijk is met eene openbare bewaarschool. Vandaar, dat door eene actio popularis beroep op den Onderwijsraad kan worden ingesteld zoowel omtrent het bedrag van het subsidie, als omtrent het feit, dat de ingezetenen van oordeel zijn, dat eene openbare bewaarschool behoort te worden opgericht. Dit laatste is dus een middel om openbare scholen te bevorderen.
Spreker meent aldus aan de wenschen van den Heer Bos te zijn tegemoetgekomen.
De Heer Ter Laan vindt ontegenzeggelijk het voorstel van den Voorzitter eene verbetering bij het vorige, maar het blijft des Voorzitters voordeel. Het is eene betere uitwerking, maar spreker blijft er tegen. In art. 1 stelt de Heer Ter Laan nog voor te lezen: "Aan het hoofd der school moet staan eene vrouw" enz., en de schrapping in art. 3 van de woorden "zelve" en "openbare", welke redactiewijzigingen worden goedgekeurd. Ook vraagt spreker of in art. 2 niet behalve de belanghebbende besturen ook anderen een recht van beroep moeten hebben.
De Voorzitter zou dit niet willen wijzigen, andere belanghebbenden dan de besturen zijn er niet.
De Heer Tydeman herhaalt, dat hij veel hecht aan eene regeling van het bewaarschoolonderwijs, zoowel, omdat hij er een voorportaal der Lagere school in ziet, als ook om dit onderwijs zelf. Principieel blijft spreker dus zijn standpunt tegenover dat van den Voorzitter handhaven, maar daarom kan hij nu nog niet beweren, dat hij het voorstel van den Voorzitter kent. Hij wil het op zijn gemak lezen.
De Voorzitter heeft er niet tegen om, als de Heer Tydeman dit wenscht, later nog eens te vergaderen.
De Heer Tydeman ziet daar geen heil in, daar de Heer Van Wijnbergen het eens is met den Voorzitter, en dit met den Heer Roodhuyzen ook wel het geval zal zijn. Het gewijzigd voorstel zal dus wel in pleno komen, en dan wil spreker eens ervaren, in hoever de Heer Bos het er mede eens is. Hij gelooft niet, dat het zijne (spreker's) bezwaren oplost, zoodat in hoofdzaak de positie dezelfde zal blijven.
De Voorzitter sluit hierop de vergadering.